

Rådighedsbeløb for familietyper: Pensionister er vinderne i de seneste 3 årtiers velstandsudvikling

Af cheføkonom Mads Lundby Hansen (21237952) og specialkonsulent Thomas Due Bostrup

07-02-2023

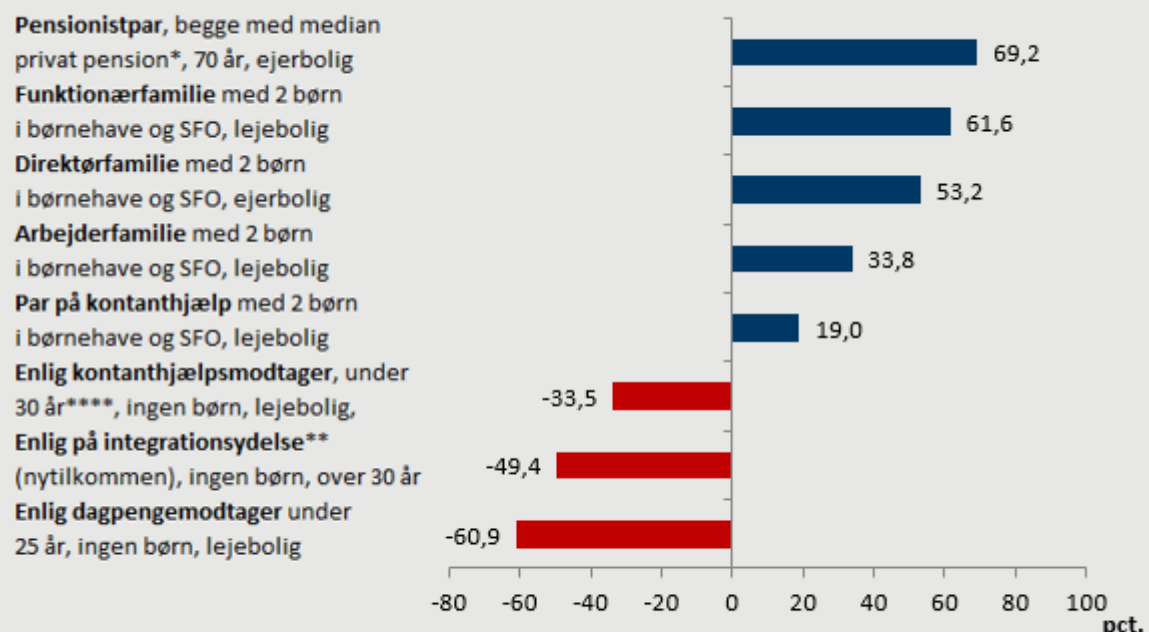
I denne analyse betragtes udviklingen i rådighedsbeløbet for forskellige familietyper i perioden 1994-2023 korrigeret for prisudviklingen. Beregningerne er foretaget på Finansministeriets Familietypemodel.

- De fleste grupper i det danske samfund har haft mærkbart stigende rådighedsbeløb.
- Størst fremgang har pensionistpar i ejerbolig med en typisk privat pensionsopsparring med et rådighedsbeløb, der i dag er ca. 69 pct. større end i 1994.
- Funktionærfamilien i lejebolig på 2. pladsen har haft en fremgang på 62 pct.
- Direktørfamilien i ejerbolig har i dag 53 pct. mere end i 1994.
- Arbejderfamilien med 2 børn i lejebolig har haft en fremgang på 34 pct.
- Kontanthjælpsfamilien med 2 børn i lejebolig har haft en fremgang på 19 pct.
- Kun 4 grupper har i dag lavere rådighedsbeløb:
 - Unge under 30 år på kontanthjælp er gået 34 pct. tilbage (pga. Mette Frederiksens kontanthjælpsreform fra 2013)
 - Dagpengemodtagere under 25 år er gået 61 pct. tilbage (pga. Nyrups ungeindsats)
 - Enlige udlændinge på kontanthjælp/integrationsydelse er gået 49 pct. tilbage (pga. Løkkes integrationsydelse)
 - Studerende uden erhvervsarbejde er gået 21 pct. tilbage

I beregningerne er indkomsten opgjort inkl. børne- og boligtilskud, ligesom der er fratrukket skatter og husleje samt korrigeret for prisstigninger.

Figur 1

Ændring i rådighedsbeløb for udvalgte familietyper, 1994-2023, pct.

Anm.: Se tabel 1.

Kilde: CEPOS-beregninger på Finansministeriets familietypemodel og Danmarks Statistiks personregistre

Med udgangspunkt i Finansministeriets familietypemodell har CEPOS beregnet udviklingen i rådighedsbeløbet for en lang række familietyper i perioden 1994-2023. Beregningen viser, at de fleste grupper i det danske samfund har haft stigende rådighedsbeløb fra 1994 og frem til 2023.

Tabel 1
Rådighedsbeløb efter bolig- og daginstitutionsudgifter for udvalgte familietyper, 1994-2023 (2023-niveau)

	Rådighedsbeløb, kr.		%-vis stigning
	1994	2023	1994-2023
Par			
Pensionistpar, begge med median privat pension*, 70 år, ejerbolig	175.100	296.300	69,2
Funktionærfamilie med 2 børn i børnehave og SFO, lejebolig	366.700	592.600	61,6
Pensionistpar, begge med median privat pension*, 70 år, lejebolig	144.200	225.200	56,2
Direktørfamilie med 2 børn i børnehave og SFO, ejerbolig	548.000	839.300	53,2
Funktionærfamilie med 2 børn i børnehave og SFO, ejerbolig	392.200	582.600	48,5
Pensionistpar med en ATP, uden privat pension, lejebolig	142.700	200.600	40,5
Arbejderfamilie med 2 børn i børnehave og SFO, lejebolig	302.400	404.500	33,8
Arbejderfamilie med 2 børn i børnehave og SFO, ejerbolig	319.900	393.100	22,9
Arbejderpar, ingen børn, ejerbolig	330.400	400.600	21,2
Par på kontanthjælp med 2 børn i børnehave og SFO, lejebolig	178.000	211.900	19,0
Par på integrationsydelse** (nytilkomne) med 2 børn i børnehave og SFO, lejebolig	178.000	142.500	-19,9
Enlige			
Enlig pensionist med median privat pension*, 70 år, ejerbolig	106.200	166.400	56,8
Enlig direktør, ingen børn, ejerbolig	348.400	539.000	54,7
Enlig pensionist med median privat pension*, 70 år, lejebolig	90.800	134.200	47,8
Enlig funktionær, ingen børn, ejerbolig	192.600	278.100	44,4
Enlig pensionist med ATP, uden privat pension, lejebolig	91.500	126.100	37,8
Enlig arbejder uden børn, lejebolig	142.500	183.400	28,6
Enlig kontanthjælpsmodtager, ingen børn, over 30 år, lejebolig	60.800	72.500	19,2
Enlig arbejder, ingen børn, ejerbolig	149.900	173.200	15,5
Enlig udeboende studerende, lejebolig, med erhvervsarbejde***	62.600	68.700	9,6
Enlig dagpengemodtager, over 25 år, ingen børn, lejebolig	92.000	94.200	2,4
Enlig udeboende studerende, lejebolig (uden erhvervsarbejde)	31.500	24.800	-21,4
Enlig kontanthjælpsmodtager, under 30 år****, ingen børn, lejebolig,	60.800	40.400	-33,5
Enlig på integrationsydelse** (nytilkommen), ingen børn, over 30 år	60.800	30.800	-49,4
Enlig dagpengemodtager under 25 år, ingen børn, lejebolig	103.700	40.600	-60,9

Anm.: *Ud fra Danmarks Statistiks personregistre har CEPOS beregnet medianen af private pensionsudbetalinger for 70-årige pensionister opdelt på boligform og samlivsstatus. **I 1994 fik indvandrere kontanthjælp i stedet for integrationsydelse. ***Studerende med erhvervsindkomst på ca. 73.000 kr. før skat i 2023-niveau.

****Rådighedsbeløbet for under 30-årige kontanthjælpsmodtagere i 1994 er for aldersgruppen 23-29 år.

Kilde: CEPOS-beregninger på Finansministeriets familietypemodell og Danmarks Statistiks personregistre

I tabel 1 angives for en lang række familietyper udviklingen i rådighedsbeløbet i perioden 1994-2023. Rådighedsbeløbet udtrykker, hvor meget indkomst familien har til rådighed, efter at boligudgifterne er betalt. Det er beregnet som summen af al indkomst inkl. børne- og boligtilskud fratrukket skatter og husleje/ ydelse på realkreditlån for boligejere. Stigningen er korrigeret for udviklingen i forbrugerpriserne, så der er tale om reale stigninger. Der er indregnet en forbrugerprisinflation på 7,3 pct. i 2022 og 3,3 pct. i 2023¹.

Det overordnede billede er, at de fleste grupper i samfundet har et mærkbart større rådighedsbeløb i 2023 sammenlignet med tilsvarende familier i 1994, selv når man korrigerer for prisudviklingen. Kun fire grupper er gået ned i levestandard. Undtagelserne er unge kontanthjælps- og dagpengemodtagere samt flygtninge, der har fået reduceret deres ydelser af et folketingsflertal under skiftende socialdemokratiske og borgerlige regeringer, og studerende uden erhvervsarbejde. Dermed må man sige, at vi i Danmark har haft en inkluderende vækst det seneste kvarte århundrede.

Den generelle fremgang i rådighedsbeløbene skal ses i sammenhæng med, at produktiviteten (produktion pr. time) er steget, og derfor er lønningerne også steget. Generelt reguleres overførselsindkomsterne i takt med lønningerne i den private sektor. Derfor får overførselsmodtagere også gavn af øget produktivitet. Hertil kommer, at der har været diskretionære ændringer i overførselsindkomster. Fx er ældrechecken indført, hvilket har øget indkomsterne for folkepensionister uden privat pensionsopsparing. Desuden har der været ændringer i kontanthjælpen i såvel opadgående som nedadgående retning. Endelig har ændringer i skattesystemet også påvirket udviklingen.

Parfamilien med størst fremgang i levestandarden er et pensionistpar med privat pension i ejerbolig. Sådanne familier har i 2023 i gennemsnit et rådighedsbeløb, der er 69 pct. større end en tilsvarende familie havde i 1994. Derefter kommer funktionærfamilien i lejebolig, som har haft en fremgang i rådighedsbeløbet på knap 62 pct. Arbejderfamilien med 2 børn i lejebolig har haft en fremgang på knap 34 pct., mens et pensionistpar med en ATP (men uden privat pensionsopsparing) i lejebolig har haft en fremgang på knap 41 pct.

Rådighedsbeløbet for en enlig arbejder i lejebolig er steget med knap 29 pct., mens selve lønfremgangen kun har været på 7 pct. Når rådighedsbeløbet alligevel er steget med 29 pct., skyldes det i høj grad, at skatten for en LO-arbejder er lettet betydeligt. Bl.a. fordi mellemskatten er fjernet, og beskæftigelsesfradraget er indført og øget. Fremgangen for arbejderfamilien holdes også nede af, at indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner ikke indgår i lønbegrebet, men er blevet sat markant op fra 1994 og frem til i dag.

De fire grupper der er blevet fattigere siden 1994

Enlige ikke-forsørgere under 30 år på kontanthjælp har i 2023 et rådighedsbeløb, der er knap 34 pct. lavere end tilsvarende personer havde i 1994. At gruppen har oplevet et fald i rådighedsbeløb skyldes, at Thorning-regeringens kontanthjælpsreform i 2014 sænkede kontanthjælpen for unge under 30 år.

For unge under 25 år på dagpenge (i mere end 6 måneder) har der været en nedgang i rådighedsbeløbet på knap 61 pct. Dette fald skyldes Nyrups ungeindsats fra 1996, der bl.a. kan betyde halvering af dagpenge for unge under 25 år efter 6 måneders ledighed.

¹ Familietypemodellen, hvor inflationsskønnet er identiske med Økonomisk Redegørelse, August 2022

Løkkes kontanthjælpsloft reducerer kontanthjælpen for nogle personer. Omvendt har Mette Frederiksen delvist modgået denne reduktion gennem det midlertidige børnetilskud til forsørgere på kontanthjælp (og integrationsydelse). Samlet set har kontanthjælpsmodtagere fortsat en fremgang i rådighedsbeløbet siden 1994.

Nytilkomne udlændinge på kontanthjælp/integrationsydelse har haft et fald i rådighedsbeløbet. Det gælder såvel en familie som en enlig udlænding, som har fået rådighedsbeløbet reduceret med 20 hhv. 61 pct. fra 1994 til 2023. Faldet skyldes, at udlændinge i 1994 fik almindelig kontanthjælp. I dag får nytilkomne udlændinge integrationsydelse, der som udgangspunkt svarer til SU (højere hvis man har børn) og dermed er noget lavere end den almindelige kontanthjælp.

Den fjerde gruppe, der har haft en nedgang i rådighedsbeløbet, er studerende uden erhvervsarbejde. SU'en er ganske vist vokset 8 pct. realt fra 1994 til 2023, men de studerendes husleje i Finansministeriets familietypemodell er steget mere end de generelle forbrugerpriser. Da husleje udgør en relativt stor del af de studerendes forbrug, har der samlet set været en nedgang i rådighedsbeløbet for den studerende uden erhvervsarbejde på 21 pct. Modsat har en studerende med erhvervsarbejde (erhvervsindkomst på knap 73.000 kr. før skat i 2023-niveau) en fremgang i rådighedsbeløbet siden 1994 på knap 10 pct.

Tabel 2

Private pensionsudbetalinger, median, 70-årige, kr., 2023-niveau

	1994	2023
Enlige i lejebolig	7.000	33.100
Enlige i ejerbolig	12.000	86.400
Personer i parforhold i lejebolig	6.000	47.300
Personer i parforhold i ejerbolig	14.500	91.400

Anm.: 2023-tallet er baseret på registerdata for 2021 opskrevet til 2023 med lønudviklingen.

Kilde: CEPOS-beregninger på Danmarks Statistiks personregistre